

До проблеми походження фізіологічності в сучасному мистецтві

Дмитро Хамула,

кандидат культурології, Одеський НДІСЕ, м. Одеса, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3146-1390>, e-mail: 0957487542dh@gmail.com

Поставлено деякі запитання із проблеми відокремлення мистецтва в сучасних реаліях постмодерністського часу від неприпустимих шарів культури на грані дозволеного.

Ключові слова: сучасне мистецтво; культура; фізіологічність мистецтва.

Regarding the issue of the origin of physiological in modern art

Dmyrto Khamula

The purpose of the report is to pose some questions in the problem of the separation of art in the modern realities of the postmodern era from the unacceptable layers of culture to the edge of the permissible.

Keywords: contemporary art, culture, physiological art

Проблема співвідношення та відділення чистого мистецтва від НЕ мистецтва дедалі стає все глибшає, особливо на тлі культури посмодерністського періоду. Розв'язання багатьох питань етико-естетичного характеру стають складнішими, потребують знань у різних сферах: соціо-гуманітарній, психологічній і, звичайно, мистецтвознавчій та культурологічній.

Коли на сучасному етапі розвитку культури ми потрапляємо на територію мистецтва, ми можемо загубитися через повну втрату орієнтирів, які колись плекали мистецтво. Відповідно, коли ми сьогодні вимовляємо слово *мистецтво*, ми розуміємо, що маємо справу з гештальтами, з областю, пов'язаною з підсвідомістю, із красою та вульгарністю, естетичним та огидним, образністю та неодмінно з потворним на протигагу тим критеріям, які, наприклад, були виявлені в античному мистецтві Г. Е. Лесінгом. Він виявив, що потворне, огидне та таке, що зображує страждання, а тим самим спотворює первозданий образ, не може бути предметом зображення образотворчого мистецтва [3]. Проте така чітка структурна уява про мистецтво давно минула.

У певний момент мистецтво звільнилося від ритуалу. Хоча це сталося в епоху Ренесансу, однак повного звільнення так і не відбулося до сьогодні. Художники певною періодичністю і сьогодні, часом навмисно, згадують ритуал, міф і вкладають їх у сюжети.

Найважливіше, що культура так само, як і духовний вектор генези людської природи, — це завжди продукт людської свідомості, будь-якої діяльності. Тобто культура — це сукупність усього, що зробила людина. Мистецтво є лише складовою культури.

У сьогоднішні саме так і відбувається, а точніше, з початку ХХ ст., коли будь-яке щось, будь-який артефакт залежно від певного контексту та континууму, може бути помислений, як витвір мистецтва. І чим скандальніше, незвичніше, а головне, провокаційніше, тим краще як для самого твору, так насамперед і для художника, який створив цей продукт. Тому не дивно, що багато того, що ми могли б визначити, як щось непристойне, їх творцями подано саме як мистецтво. Наприклад, творчість трансавангардного художника О. Ройтбурда з його численними відвертими сюжетами яскрава тому ілюстрація. Особливо серія картин «Прощання Гектора з Андромахою», яка викликала протиріччя у світі мистецтва [6].

П. Сорентіно у фільмі «Велика краса» зобразив тип сучасного художника в образі Талії Клецепп, яка на питання журналіста відповідає: «Я художник, мені ні чорта не треба пояснювати» [4]. Цей приклад є яскравою ілюстрацією тенденції сучасного мистецтва, а саме: сучасний художник повністю знімає із себе будь-яку моральну відповідальність перед суспільством.

Культурні коди, які увійшли до нашої свідомості разом із культурно-релігійним контекстом, при його знятті можуть здатися нам «вульгарними». Що ми думаємо, дивлячись на картину Рафаеля чи да Вінчі з оголеними немовлятами? Ми згадуємо біблійні міфи. Питань щодо контексту зображеного сюжету у нас не виникатиме, тому що нам знайомі ці біблійні сюжети. А що буде, якщо ми уявимо собі ситуацію, за якої цей культурно-релігійний контекст зникне. Що ми побачимо? Жінку, яка тримає на руках голенького малюка! Що ми можемо подумати, не знаючи ніяких біблійних історій? Ми вибудуємо теорії,

які не матимуть жодного стосунку до непорушної істини, яка й породила систему християнських уявлень, які були покликані відображатися та матеріалізовуватись у творах образотворчого мистецтва. Незаперечна ж істина тут — це той самий культурний контекст, перебуваючи в якому, наша свідомість миттєво реагує на ті чи ті культурні коди.

Приклад із Дівою Марією та немовлям Христом на руках у західноєвропейському мистецтві різуче відрізняється від трактування цього сюжету у православній культурі, де оголене тіло було табуйоване. Це пов'язано насамперед із різницею культурних кодів. Так, західна культура, на думку П. Флоренського, є більш тілесною стосовно східної, тобто православної.

Флоренський визначав західний живопис так: «Такий західний живопис, що істотно виключає із себе, зі свого досвіду надчуттєве, — і тому не тільки виключає золото як засіб образотворчості, а й здригається від нього, тому що золото руйнує єдність духовного стилю картини» [5, с. 50]. Західний живопис є максимально матеріальним. Православна ж традиція живопису суто умоглядна, у ній повністю відсутні емоції та яскраво-вираження тілесності, характерні для західної живописної традиції.

Інакше кажучи, західна культура живопису вибудовується за законами «ньютонівської скрині», де всі речі перебувають у проявленому просторі, він виключає духовний або містичний простір, у той час як ікона представляє нам світ винятково в його духовному баченні, де зображені предмети представлені ніби в ідеальній формі. Ця суттєва різниця підходу в баченні духовного світу в західноєвропейській та східній традиціях безпосередньо стосується формувань морально-етичних норм суспільства.

Яскравим прикладом цієї відмінності в концепції світосприйняття західного і східного можна побачити на прикладі творчості двох художників, які жили в один час: М. Грюневальда («Розп'ятий Христос») та Діонісія («Розп'яття»). Христос Грюневальда не просто реалістичний, він максимально фізіологічний: мертве тіло із трупними плямами передано неймовірно гостро для мистецтва XVI ст. Коли ж ми дивимось на розп'яття Діонісія, то бачимо абсолютно безпристрасне, максимально умовне зображення тіла, яке подібне тіні, швидше на знак тіла, ніж фактичне його зображення. Тобто грюневальдовський Христос максимально втілений у плоті,

а діонісієвський максимально полишений матеріального, він не має жодного стосунку до світу явленого. Ці два твори можна визначити як маніфести двох полярних світоглядних концепцій, які на всі наступні століття визначають вектор розвитку не лише образотворчого мистецтва, рамки естетичного та художнього, але й визначають у культурах заходу та сходу рамки припустимості «фізіологічності» мистецтва як такого та ступеню цієї припустимості.

Своєрідним культурним містком від Грюневальда до наших днів є художня творчість фізіолога та паталогоанатома Г. фон Хаггенса, якого прозвали «Доктором Смерть». Він багато років працює над проектом «Світ тіла». Проєкт є різноманітними композиціями із препаратів тварин і людини. Особливе місце серед них займають твори, де мертві тіла ніби займаються сексом. Справа дійшла до того, що шанувальники його творчості навіть заповідають йому свої тіла після смерті для його специфічної творчості. Хаггенс винайшов спеціальну технологію збереження тіл, яка називається пластинацією. Отже, творчість митця стала певним маркером у світі сучасної культури і сучасного мистецтва.

Тому нині надскладно провести межу між дозволеним та непристойним, таким, що лежить за межами законності й моралі, бо ця грань надто тонка і майже невловима [1]. Проте, сучасне мистецтво у такий спосіб хоче бути не просто скандальним, як того хотіли художники 1960-х рр., воно хоче бути максимально шокуючим, таким, що перевертає усі сталі соціокультурні норми [2, с. 502].

Наведеними компаративно прикладами ми хотіли висвітлити тенденції, які, на наш погляд, тягнуться крізь століття до сучасної художньої культури і впливають на світосприйняття та є важливим індикатором не лише у психології мистецтва, а й у ступені розквіту порнографічних елементів у сучасному мистецтві.

Перелік джерел посилання

1. Автора скандального мурала на 40-й школе снова подозревают. Теперь — в детской порнографии / Tavariga. URL : <https://tavariga.lv/ru/avtora-skandalnogo-murala-na-40-ojshkole-snova-podozrevayut-teper-v-detskoj-pornografii/> (дата звернення: 10.03.2023).
2. Искусство с 1900 года. Модернизм, антимодернизм, постмодернизм / Хэл Фостер и др. 2015. 816 с.

3. Лессинг Г. Э. Лаокоон, или о границах живописи и поэзии / под ред. М. Лифшица. Москва, 1933. 307 с.
4. Миру — Рим. Фильмы Паоло Соррентино. Великая красота. URL: <https://old.kinoart.ru/archive/2015/07/miru-rim-filmy-paolo-sorrentino> (дата звернення: 10.03.2023).
5. Флоренский П. А. Иконостас. URL: https://royallib.com/book/florenskiy_pavel/ikonostas.html (дата звернення: 10.03.2023).
6. Александр Ройтбурд. Энциклопедия визуальных искусств WiksArt URL: <https://www.wikiart.org/ru/roytburd-aleksandr-anatolevich> (дата звернення: 10.03.2023).

Актуальні питання комплексної судової психолого-лінгвістичної експертизи за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі

Тетяна Харіна,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8482-2639>, e-mail: larinatatiana111@gmail.com

Оксана Русанова,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0342-9223>, e-mail: ksusharusanova73@gmail.com

Оксана Михайлова,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6676-4589>, e-mail: oks.mi0711@ukr.net

Зважаючи на експертну практику, розглянуто актуальні питання комплексної судової психолого-лінгвістичної експертизи за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі, що є предметом кримінального провадження або судового розгляду.

Ключові слова: висновок експертів; судово-експертна діяльність.

Current issues of complex forensic psychological-linguistic examination in situations of conflictual communicative interaction between certain persons recorded on video recording

Tetyana Kharina, Oksana Rusanova, Oksana Mykhailova

Taking into account the expert practice, the current issues of the complex forensic psychological-linguistic examination in situations of conflictual communicative interaction between certain persons recorded on a video recording which is the subject of criminal proceedings or court review, are considered.

Keywords: expert's opinion; forensic expert activity.

Звичне та широке застосування пересічними громадянами особистих приладів та технічних засобів фото-, аудіо- і відеофіксації різноманітних подій, зокрема юридично значущих, на сьогодні зумовило збільшення запитів на проведення комплексної психолого-лінгвістичної експертизи та експертизи відео-, звукозаписів за ситуаціями конфліктної комунікативної взаємодії між певними особами, зафіксованої у відеозаписі, що є предметом кримінального провадження або судового розгляду.

Згідно з п. 6.2 Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень (далі — *Рекомендації*), психологічна експертиза

може бути часткою комплексного експертного дослідження, якщо в органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), виникають питання, розв'язання яких потребує синтезування спеціальних знань із різних галузей науки [1] (зокрема у галузі психологічних, лінгвістичних досліджень та досліджень відео-, звукозапису). Серед іншого, за вказаним видом комплексної експертизи на вирішення експертів-лінгвістів та експертів-психологів замовником виносяться такі питання: «Чи містяться у текстовому відтворенні фраз однієї особи у розмові, зафіксованій у наданому на дослідження відеозаписі, висловлювання, виражені у формі спонукання іншої особи до здійснення конкретних дій